

MISSA INTE VÄRDET AV BEVARADE KULTURMILJÖER

– Tre tydliga steg för en attraktiv och hållbar samhällsutveckling

Städer och tätorter växer i allt snabbare takt. Behovet av bostäder är stort och när byggtakten ökar tenderar också våra städer att bli mer likriktade. För att bevara en stads identitet och locka framtida kommuninvånare och besökare är det viktigt att utmärka sig genom att lyfta fram det som särskiljer stadsmiljön i din stad från den i andra städer. Här spelar historia och kulturmiljö en viktig roll. Vi vet att en satsning på kulturmiljön skapar attraktiva städer och tätorter. Men det kräver att frågan är med redan tidigt i detaljplaneringen.

Idag har vi bara en liten andel äldre bebyggelse kvar. Våra städer och tätorter har få byggnader kvar från före 1920-talet och rivningsvägorna har satt stora spår i stadsväven. Här finns mycket att vinna på att bevara fler befintliga byggnader. Förutom det uppenbara att vi sparar energi och resurser när vi bevarar befintliga byggnader istället för att bygga nytt, är det historiska byggnader och en levande kulturmiljö som får oss invånare att känna oss hemma i vår stad. Visuellt avläsbara strukturer och byggnader visar på historisk kontinuitet och skapar en tillhörighet bland boende och

fascination bland besökare. Kulturmiljön är en del av stadens och tätortens själ.

Vi har flera gånger sett vilket värde det ger när kulturmiljöfrågorna är med tidigt i ett projekt, redan på strategisk nivå vid översikt- och detaljplaneringen. Vinsterna är många, en väl bevarad kulturmiljö ger en tryggare och mer attraktiv livsmiljö som tar tillvara ortens resurser och bidrar till en hållbar utveckling för miljön och människorna som bor där.

TRE TYDLIGA STEG FÖR EN ATTRAKTIV OCH HÅLLBAR SAMHÄLLSUTVECKLING

1. Gör analysen i tid – Skapa tidigt en dialog med fastighetsägare och boende

Vi har sett att en tidig dialog med fastighetsägare och närboende gör det möjligt att identifiera de kvaliteter som finns på platsen. När vi har en bra samverkan kan vi planera för en utveckling som tar hänsyn till platsens identitet och människors upplevelser kopplat till kulturmiljön. Att göra den här analysen tidigt sparar både tid och kostnader genom att det blir färre överklaganden och därmed färre stopp i projektet. När människor som har en relation till platsen blir involverade tar kommunen också ett tydligt socialt ansvar genom att värna om människors trygghet och välmående.

2. Använd verktygen och samverka – Fler perspektiv ger en mångfacetterad stad

När målet är en attraktiv, balanserad och mångfacetterad stad vet vi att fler perspektiv och kompetenser berikar. Därför ser vi till att planerare, bebyggelseantikvarier och arkitekter samverkar. Utredningar som kulturmiljöunderlag, bevarande- och utvecklingsplaner samt tålighetsanalyser är bra verktyg för en kommun som vill bygga en hållbar och balanserad livsmiljö där ny bebyggelse inordnas i den befintliga miljön på ett hänsynsfullt sätt. En arkitektur som bygger på lyckad samverkan och som harmonierar med eller kontrasterar mot befintlig bebyggelse utan att dominera sitt sammanhang.

3. Använd konsekvensanalysen fullt ut – Minimera risken för negativ påverkan

I större utvecklingsprojekt är det viktigt att utreda vilka konsekvenserna blir för kulturmiljön. Det är viktigt att se hur en tänkt förändring påverkar kulturmiljön och väga påverkan mot de kulturhistoriska värdena. Ett väl grundat beslut minimerar risken för att förstöra en värdefull miljö. Se istället över hur man kan bevara platsens själ åt människor. En antikvarisk konsekvensanalys visar bland annat hur kommuner kan arbeta för att minimera negativ påverkan och lyfta och förstärka den befintliga kulturmiljöns berättar- och upplevelse-kvaliteter.

Sammanfattning

Kulturmiljön beskrivs ofta med mjuka värden som inte går att mäta i diagram på samma sätt som andra teknikområden som exempelvis trafik, miljö och energi. Det gör kulturmiljön inte mindre värdefull. Begrepp som hållbar stadsutveckling, förtätning och blandstaden är huvudbegrepp gällande städernas utveckling och utformning. För att uppnå en blandstad eller en varierad bebyggelsemiljö är det viktigt att nya tillägg är väl genomtänkta och utgår från platsens förutsättningar gällande placering och utformning.

Kommuner som inkluderar kulturmiljöfrågor tidigt i planeringen har en bra möjlighet att bygga nytt och samtidigt bevara värdefulla kulturbyggnader på ett sätt som bevarar platsens själ som bidrar till att människor trivs och känner sig trygga. Kunskapen och metoderna finns. Det gäller att analysen är gjord och att alla perspektiv är med. En kommun kan ligga steget före genom att se den större bilden, värdet av en bevarad kulturmiljö, redan tidigt i projektet.

Ordlista – begrepp inom kulturmiljöområdet

Kulturmiljöunderlag

Det finns olika typer av kulturmiljöunderlag som ger stöd vid tillämpningen av bland annat plan- och bygglagen, miljöbalken och kulturmiljölagen. Ett kunskapsunderlag med syftet att tydliggöra kulturmiljöns egenskaper och dess kulturhistoriska värden. Kulturmiljöunderlaget lyfter läsbara spår och strukturer viktiga för upplevelsen av förstäelsen av områdets historiska berättelse.

Kulturmiljöprogram

Ett kulturmiljöprogram presenterar ett urval av miljöer som ger en bild av en kommuns historia och som anses vara särskilt viktiga att vårda och bevara. Kulturmiljöprogrammet fungerar som kunskapsunderlag för kulturmiljöfrågor i kommunens arbete med samhällsplanering och byggfrågor.

Bevarande- och utvecklingsplaner

Ett planeringsverktyg som med utgångspunkt i stadens kulturhistoriska värden presenterar en samlad strategi för utveckling och bevarande av stadsmiljön.

Tålighets- och känslighetsanalyser

Analysverktyg som används i syfte att bedöma vilken påverkan en kulturmiljö klarar av avseende ändringar och tillägg, utan att dess upplevelsevärden och berättarkvaliteter reduceras alternativt försvinner.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

En planbeskrivning ska bland annat innehålla en redovisning av planens konsekvenser och de överväganden som har gjorts med hänsyn till motstående intressen. Om en plan väcker fråga om påtaglig skada på ett område av riksintresse för kulturmiljövärden, kan det vara ett skäl för att en miljöbedömning ska göras. En MKB innefattar effekt, påverkan och konsekvenserna för kulturmiljön men också förslag på hur den historiska berättelsen kan förstärkas.

Om författaren

Bebyggelseantikvarien Maria Lundgren har mer än 20 års erfarenhet av bebyggelseantikvariskt arbete. Hon har ett stort engagemang för frågor som rör kulturmiljön i samhällsplaneringen och har arbetat både med översiktlig planering och med detaljplaner för bevarande. Maria har stort fokus på att sprida kunskap om den bebyggda miljön och hon har arbetat med en rad kulturmiljöutredningar. Aktuella projekt under våren 2018 är en kulturmiljöutredning för Linbanan station Lindholmen och Bevarande- och utvecklingsplan för Vänersborg. Maria är certifierad sakkunnig kontrollant av kulturvården (KUL 2) nivå K.

Om Tyréns

Tyréns är ett av Sveriges ledande konsultföretag inom samhällsbyggnad. I samspel med kunder och partners skapar vi hållbara lösningar inom stadsutveckling och infrastruktur. Vi har 2 400 medarbetare och verksamhet i Sverige, Danmark, England och Estland.

Tyréns är stiftelseägt och vår ägandeform gör det möjligt för oss att satsa målmedvetet på forskning och utveckling inom samhällsbyggnadsområdet. Vi drivs av nyfikenhet och har ett nära samarbete med universitet och högskolor. [Läs mer på tyrens.se](http://tyrens.se)

